

A kézirat leadásának időpontja: 2017. december 19.
Az elfogadás időpontja: 2018. október 29.

SÓLYOM Réka

Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék
Budapest, Magyarország
solyomreka@hotmail.com, solyom.reka@kre.hu

NAPJAINK -(V)Z KÉPZŐVEL KELETKEZETT SAJTÓNYELVI NEOLOGIZMUSAINAK SZEMANTIKÁJÁRÓL ÉS STILISZTIKÁJÁRÓL

A tanulmány napjaink néhány -(V)z képzővel keletkezett igei neologizmusának szemantikáját és stílusát elemzi. Az elemzett igék megjelenési körülményein (szövegkörnyezet) túl röviden vizsgálja az alakulatok grammatikai felépítését, valamint azt is, hogy milyen stílushatást váltanak ki ezek az elsősorban az internetes nyelvhasználatban megjelenő szavak. A tanulmány tipikus csoportokba sorolja az elemzett neologizmusokat jelentésük alapján. A vizsgálódást minden ige esetében valós, az elmúlt évek internetes nyelvében megjelent mondatok idézése egészíti ki: az idézetekkel, illetve a szemantikai csoportosítással így kirajzolódnak azok a tipikus jelentésképzési folyamatok, amelyek segítségével napjaink közéleti történéseihez kapcsolódó jelenségeket neologizmusok segítségével sűrítene, tesznek képszerűvé a nyelvhasználók. *Kulcsszavak:* neologizmus, -(V)z képző, sajtónyelv, szemantikai jellemzők, stilisztikai jellemzők.

Bevezetés

A tanulmány a magyar neologizmusoknak a -(V)z képzővel keletkezett csoportját elemzi szemantikai és stilisztikai szempontból, valamint bemutat olyan új, a közelmúlt magyarnyelv-használatában – elsősorban az internetes és a sajtónyelvben – keletkezett példákat, amelyek jól illusztrálják az így létrejövő szavak gyakori előfordulását. Olyan igékről van szó, amelyek keletkezési módjukat tekintve jól begyakorlott, igen produktív módon működő verbumképzővel jöttek létre. A fentiek alapján fontos hangsúlyozni, hogy nem a képzés módja

új, hanem a megjelenő példányok gyakorisága alapján tűnik úgy, hogy az elmúlt néhány évben megnövekedett az ebbe a csoportba tartozó igék száma.

Neologizmusok és csoporthoz tartozás

A jelen tanulmány a neologizmusjelenség meghatározásához az alábbi definíciót veszi alapul: „a neologizmus olyan újszerű szerkezeti felépítésű nyelvi jelenség, melynek egy adott közlő és/vagy egy adott befogadó adott szituációban előzetes (vagy ilyen hiányában előzetesként értelmezett) tapasztalataihoz, ismereteihez és az ezekből fakadó elvárásaihoz viszonyítva újszerű jelentést és/vagy újszerű stílust tulajdonít. E jelentés- és stílustulajdonítás dinamikus, a fenti változók függvényében skalárisan módosulhat egyazon nyelvhasználó esetében is” (Sólyom 2014, 19).

Mint Lehrer (2003) utal rá, a neologizmushasználat gyakran „trendiség”-gel párosul; hozzá kell még tenni ehhez, hogy egy-egy adott közösségen belüli megértést feltételező szó megalkotása, illetve sikeres befogadása eredményesen járulhat hozzá a csoporthoz tartozás érzéséhez (legyen szó életkori csoportról vagy olyanról, amelyet a közös szakmai, szabadidős vagy egyéb tevékenység tart össze, vö. Kiss 2002, 83–84). Elmondható, hogy „[a] játékos és szellemes nyelvhasználat [...] elősegíti a beszédhelyzetekben résztvevők közötti egyfajta »bajtársiasság« kialakulását, és erősíti az összetartozás érzését” (Long–Graesser 1988, 57, idézi Benczes 2014, 112). Ez a tény akár a neologizmusokhoz kapcsolódó pozitív beszélői, hallgatói attitűd kialakulását is segítheti. A neologizmusok megalkotása esetében ugyanakkor gyakran nem arról van szó, hogy pusztán új kategóriák megnevezése lenne a cél – hiszen sok esetben körülírással vagy valamilyen magyarázattal is jól érthetővé válhatna az adott szó vagy kifejezés – hanem a figyelem felkeltése, előtérbe helyezés, nyomatékosítás, a megjegyezhetőség elősegítése (Benczes 2014, 110–111).

A szóképzés szemantikai-stilisztikai jellemzőiről

Szabó Zoltán már korábban megállapította: „A magyar szóképzés stilisztikai értékelésében kétségkívül sok még a tennivaló. [...] Arra gondolok, hogy jelenleg meglehetősen nagyfokú ellentmondást találunk a következő körülményben: a képzőhasználatnak igen kevés stiláris lehetőségét ismerjük, ritka stíluseszköznek tekinthetjük, a szóképzés általános vizsgálata pedig állandóan arra hívja fel a figyelmet, hogy a magyar nyelv rendszerében különösen nagy jelentőségük van a képzőknek. Vajon igaz-e ez az ellentmondás? Úgy véljük, hogy nem. Minden bizonnyal csak arról van szó, hogy – néhány általánosabb

funkciót nem számítva – még nem ismerjük eléggé a képzők stilisztikai szerepjátszását” (Szabó 1993, 352). Majd magyarázatképpen hozzáteszi: „Ennek az is oka lehet, hogy expresszivitásuk nehezen megragadható árnyalati finomságok kifejezésében nyilvánul meg. Rendszerint ugyanis csak éppen hogy észreveszszük a kissé szokatlan képzőhasználatot, de nem tudjuk, hogy megalkotását mi motiválja. Esetleg azt is érezzük, hogy hatása van, de nagyon nehéz, vagy talán egészen lehetetlen még csak vázolni is, hogy milyen természetű a stílushatása” (Szabó 1993, 352). A képzők sűrítő, tömörítő képességére is felhívja továbbá a figyelmet: „a szokatlan, újszerű származékok kisebb-nagyobb mértékben alakíthatják a kifejezés módját: erőt adnak neki, felfrissítik, új zamatúvá varázsolják, választékossá teszik stb.” (Szabó 1993, 361).

A *-(V)z* igeképző mint igen produktív toldalékmorféma segítségével a magyar nyelvben könnyen képezhetők igék a nyelvhasználatba frissen bekerülő idegen szavakból (így volt ez például az annak idején neologizmusnak számító *internetezik, Facebookozik, sms-ezik* alakulatok esetében). Mint arra a *Magyar grammatika* című egyetemi tankönyv is utal: „A *-z* denominális verbumképző például a legtöbb jelentésében produktív, például ’az alapszóban megnevezett dologgal végez valamit’ (*dartsozik, grillez, szaunázik, szoláriumozik, szolizik, tamagocsizik, videózik*), ’az alapszóban megnevezett dologgal ellát’ (*ketchupöz, programoz, tupíroz*), ’az alapszóban megnevezett dologgal muzsikál’ (*szintetizátorozik*), ’az alapszóban megnevezett dolgon megy, utazik’ (*BMX-ezik, gokarozik, mountainbike-ozik, szörföz, szörfözik*), ’az alapszóban megnevezett dolgot fogyasztja’ (*hamburgerezik, heroinozik, marihuánázik, pizzázik*), ’az alapszóban megnevezett dologban részt vesz’ (*aerobikozik, diszkózik, dzsúdózik, karatézik, tékvandózik*) stb.” (Keszler 2000, 309).

Ladányi Mária a *-(V)z* igeképzővel létrejövő igék jelentésének meghatározása esetében felhívja a figyelmet az aktuális és a potenciális jelentés fontosságára: „Ahhoz, hogy a *-(V)z* képzős igék általános jelentését meghatározzuk, a képző jelentéséből kell kiindulnunk, hiszen a derivátumok jelentését (éppúgy mint más szabályosan létrehozott komplex morfológiai struktúrákét) a morfológiai szerkezet feje, jelen esetben a képző határozza meg [...]. Ennek megfelelően a *-(V)z* mint denominális verbumképző nemcsak a vele képzett derivátum szintaktikai kategóriáját, hanem a jelentését is meghatározza. A képző általános jelentése: ’N-nel kapcsolatban tesz vmit, N-nel foglalkozik’, ahol ’N’ egyenlő a képzés alapszavául szolgáló főnévvel” (Ladányi 2007, 76). Hozzáteszi: egy ilyen módon képzett ige (példaként a *palacsintázik* szót hozza) aktuális jelentése nem magyarázható meg potenciális jelentésének fogalma nélkül, „hiszen a bemutatott aktuális jelentések mindegyike a derivátum kiszámítható szóképzési (azaz potenciális) jelentésére megy vissza, abból vezethető le. Egy derivátum potenciális – vagy másképpen

a szóképzési szabályból adódó, azaz szóképzési – jelentése egy olyan általános, közelebről meg nem határozott jelentés, amely a használatban (konkrét ko- és kontextusokban) konkretizálódik, speciális, meghatározott jelentésekké, azaz aktuális jelentésekké válva” (Ladányi 2007, 77). A *-(V)z* képzővel kapcsolatban megjegyzi, hogy az *-(V)l* és *-(V)z* képzők tekintetében utóbbi „tűnik produktívabbnak” (Ladányi 2007, 107). (Ezt a jelen tanulmány szerzőjének az elmúlt évekből származó, neologizmusokat tartalmazó gyűjteménye is alátámasztja: ebben a listában a sajtónyelvből, internetes nyelvből származó neologizmusok között észrevehetően jóval több a *-(V)z* képzős ige, mint az *-(V)l* képzős.)

A nyelvérzék könnyen és gyorsan azonosítja az ilyen módon létrejövő alakulatokat. Ennek egyik oka – a *-(V)z* mint jól begyakorlott képző funkciójának, jelentésének analógiás felismerésén túl az újonnan megjelenő igék esetében – a neologizmusok szemantikai-stilisztikai jellemzőiben is rejlik. A képző segítségével létrejövő alakulatok szemantikai felépítésében ugyanis gyakran metonimikus jelentésviszonyok figyelhetők meg. A *Kognitív nyelvészet* című könyv ezeket a típusú szavakat a CSELEKVÉS IKM-be (idealizált kognitív modellbe) sorolja, és a következőképpen definiálja: „A CSELEKVÉS IKM-be mindazok az elemek tartoznak, amelyek egy cselekvéssel kapcsolatosak. A CSELEKVÉS IKM különböző elemei gyakran helyettesítik egymást” (Kövecses–Benczes 2010, 70). Példaképpen hozza a könyv a *megfésül, szenteskedik, felszolgáló, jegyzetel, plázázik, szigetel, nyaralás, teledés* szavakat (Kövecses–Benczes 2010, 70–71). Hozzáteszi még: „A példákban jól látható, hogy a legtöbb metonimikus viszonyban a CSELEKVÉS a célfogalom. Akadnak azonban olyan kapcsolatok is, ahol a CSELEKVÉS mint közvetítőfogalom biztosít elérést az IKM más elemeihez” (Kövecses–Benczes 2010, 71). Ladányi ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a metonimikus változási folyamatok végeredménye sok esetben metaforikus, más szóval „a szó szerinti és a metaforikus jelentés közötti köztes jelentés(ek)e)t tartalmazó mondatokat a kontextus segítségével lehet értelmezni, ill. újraértelmezni” (Ladányi 2007, 99–100).

Az elemzett *-(V)z* képzős neologizmusok elemzési szempontjairól

Érdekes a metonimikus összefüggéseken túl azokra az új, *-(V)z* képzővel létrejött alakulatok stílusára is figyelmet fordítani, amelyek a sajtó- vagy reklámyelvben (gyakran újságírói, sajtónyelvi hapax legomenonként) jelennek meg. Ezek a neologizmusok stilisztikai szempontból gyakran igencsak ironikus, sok esetben gúnyos stílushatásúak. A jelen tanulmány a későbbiekben ilyen, elsősorban az újságírás és az internet nyelvében megjelenő alakulatokat mutat be és elemez.

Az elemzés alapvetően két szempontot érvényesít, amelyek közül az első erősen szemantikai jellegű: attól függően, hogy milyen nagyobb tárgykörhöz

tartozik az adott ige, a gyűjtött példákból létrehozható néhány nagyobb csoport (lásd alább). E szemponttól elválaszthatatlan a stilisztikai jellemzés, amelynek értelmében vizsgálható, hogy a fentebb említett stílushatás tekintetében milyen jellegűek a vizsgált neologizmusok. Ezen az alapvető két szemponton kívül az elemzések során szót kell még ejteni az igék grammatikai felépítéséről is: előfordulnak ugyanis az elemzett példák között olyan alakulatok, amelyek többszörösen összetett szavak, idegen szót tartalmaznak a szótőben, illetőleg igekötős alakulatok (és ezek kombinációi). A grammatikai, szemantikai és stilisztikai jellemzők természetesen nem választhatók el élesen egymástól (vö. Langacker kognitív nyelvészeti megállapításával, amely szerint a grammatika és a szemantika szimbolikus szerkezetek kontinuumát alkotja, Langacker 1987, 2; lásd még Tolcsvai Nagy 2013, 91–92): ezek a jellemzők egyazon szó, egyazon neologizmus esetében a szó megalkotójának tudatos, szándékos eljárásának köszönhetően érvényesülnek.

Az elemzett neologizmusok szemantikai csoportosítása

Az alábbiakban a tanulmányban elemzett neologizmusok szemantikai csoportosítása következik. A korábban elmondottak értelmében egy-egy szó szemantikai jellemzésén túl sor kerül a szóhoz kapcsolódó stilisztikai jellemzők tárgyalására is. Az elemzett szavak bemutatására kontextusban, elsősorban az interneten található forrásmondatokban kerül sor.

1. csoport: Az ebbe a csoportba tartozó szavak értelmében az alany a szótőben megnevezett szabadidős tevékenységet, sportot űzi. Az itt szereplő igék esetében jellemző módon a szótőben megadott közszóhoz kapcsolódó tevékenységvégzés konceptualizálódik. Az alábbi példák szótövei között grammatikai felépítésüket tekintve elsősorban összetett szavak, illetve idegen (angol eredetű) szavak találhatók. Régebbi, mára elterjedt szónak számít ebben a csoportban a *szelfizik*, melynek meghonosodását a magyar nyelvű írásmód is jól jelzi.

Az ide tartozó neologizmusok esetében a -(V)z képző a gyakran a cselekvés gyakoriságára, ismétlődésére utal, feltehetően kissé ironikusan ('már megint/újra/másokat utánözva csinál valamit' jelentésben). Ez a jelenség hozzájárulhat a neologizmus terjedéséhez a jövőben, hiszen jelzi, hogy olyan cselekvést végez az alany, amely divatos, sokak által művelt vagy éppen vicces.

Ebben a csoportban említhetők meg az alábbi példák (a neologizmus után minden alcsoportban a szó jelentése, majd egy-egy, tipikusan a médiából – elsősorban az internetről, valamint rádióból, televízióból – származó példamondat¹, végül a mondat regisztrálásának dátuma olvasható):

1 Az internetes oldalak elérhetőségét lásd a tanulmány végén, az *Internetes források* címszó alatt.

• *árnyszínházazik*: 'az Attraction nevű arnyszínházban játszik'. *Bombanők százai akarnak arnyszínházazni.* (index.hu, 2013. júl. 15.)

• *garfieldozik*: 'munka nélkül, tétlenül tölti a napot'. *Egész nap garfieldoztam.* (Juventus Rádió, 2013. okt. 21.)

• *ikertornyozik*: 'feltűnően hasonlít valakire (általában hírességre, régen élt személyre vagy esetleg állatra'. *De ha egy kicsit is ráfeküdne egy kis ócskább minőségű botox használatára, máris lehetne egy hatalmasat ikertornyozni.* (velvet.hu, 2015. dec. 12.)

• *jegesvödörzik*: 'az ice bucket challenge, magyarul jegesvödör-kihívás néven ismertté vált tevékenységet végzi'. Ennek meghatározása a Wikipédia szerint a következő: 'egy jótékonysági és figyelemfelkeltő akció, melynek során a részt vevő személy leönti magát (vagy hagyja leönteni magát) egy vödör jeges vízzel, és felszólít másokat, hogy cselekedjenek hasonlóképpen, vagy adakozzanak jótékony célra, vagy tegyék mindkettőt. A műveletről készült videofelvételt azután nyilvánosságra hozzák az interneten.'² *Spárgázva jegesvödörözött Van Damme lánya.* (24.hu, 2014. aug. 22.)

• *szupermenezik*: 'kinyújtott kézzel, asztalra fekvé (gyakran részegen) alszik'. *Ő meg ott szupermenezett.* (Juventus Rádió, 2013. okt. 21.)

2. csoport: ebbe a csoportba olyan igék tartoznak, amelyek magyar szótóból (tipikusan összetett szóból) jöttek létre -(V)z képzővel, jelentésük pedig 'a szótóban megnevezett eszközt – amely lehet közlekedési vagy kommunikációs eszköz – használja'. Ezeknek a szavaknak keletkezésük idején meglehetősen ironikus stílushatásuk volt (és sokak számára van még ma is), mivel vagy egy adott terület (*buszsáv*) illegális, szabálytalan használatát jelzik, vagy egy új közlekedési eszközzel (*négyes metró*) történő utazásra utalnak. Az utóbbi példa esetében két jelenségre kell gondolni: egyfelől ennek a metróvonalnak az elindításakor voltak kisebb-nagyobb fennakadások, hibák, amelyekre ironikusan utaltak a beszélők, másfelől viszont az utasok hamar megszerették az új metróvonalat, így a neologizmus a gyors célba jutásra, az utazás kényelmes voltára is utal az utóbbi időkben.

Ebbe a csoportba az alábbi neologizmusok tartoznak:

• *buszsávozik*: 'jogosulatlanul, a gyorsabb előrejutás reményében az autóbuszok számára fenntartott sávot veszi igénybe a járművel'. *Bár ahogy látom[,] a mindenki buszsávozik esettől még távol állunk :-).* (criticalmass.hu, 2011. ápr. 6.)

• *kormányinfózik*: 'a kormányinfó kommunikációs csatornát használva híreket közöl'. *Lázár János kormányinfózik.* (portalmix.hu, 2015. dec. 18.)

• *négyesmetrózik*: 'a négyes metróvonalon utazik Budapesten'. *Lehet bérlet nélkül négyesmetrózni?* (facebook.com, 2014. márc. 28.)

2 https://hu.wikipedia.org/wiki/Ice_Bucket_Challenge (2017. nov. 23.)

3. csoport: az ebben a csoportban található neologizmusok értelmében a közlő a szótőben megnevezett személyt emlegeti (általában negatív kontextusban). A szótő utalhat egy csoportra, egy személyre – ezen a kategórián belül található példa csak a vezetéknev, illetve a teljes név említésére is. Utóbbi esetében jellemző az egybeírás; az pedig minden ige esetében jellemző, hogy – a képzésnek köszönhetően – kis kezdőbetűssé válik a szó írásmódja. Ezeknek a neologizmusoknak a stílusa kifejezetten gúnyos (például a tulajdonnév „lealacsonyítása”, kis kezdőbetűs írásmódja, igévé alakítása miatt).

A következő példák tartoznak ebbe a csoportba:

- *cigánybűnözőzik*: 'a szótőben megnevezett etnikai csoporthoz tartozó személy(eke)t bűnözőként emlegeti'. *Ezért ne nyugodjon bele abba, hogy már szinte mindenki cigánybűnözőzik!* (index.hu, 2014. júl. 22.)

- *götzézik*: 'célzás arra, hogy a Bayern München új játékosa, Corentin Tolisso hasonló öltözködési hibát követett el, mint korábban Mario Götze: a csapat Adidas-pólójához Nike nadrágot vett fel, ebben jelent meg nyilvánosan'. *Götzézett egy kicsit az új Bayern-játékos.* (index.hu, 2017. júl. 11.)

- *habonyozik*: 'Habony Árpád miniszterelnöki tanácsadó luxusstílusát utánozó stílust alkalmaz (pl. lakásdekoráció esetében)'. *Milyen festményt habonyozunk az Index falaira?* (index.hu, 2016. febr. 11.)

- *mészároslőrincezik*: 'Mészáros Lőrinc nevét emlegeti szemrehányóan, őt szidja (a felújított, de menet közben meghibásodott metrókocsiban rekedve)'. *A zsúfolt kocsiban feszült hangulat volt, többen fideszezni, mészároslőrincezni, bezzeg a nyolcvanasévekbenezésisjobbvolt-ozni kezdtek.* (index.hu, 2017. jún. 23.) Ez az ige két másik, szintén a vizsgált képzővel létrejött alakulattal együtt fordul elő a fenti idézetben. A másik két neologizmus elemzését lásd a következő alcsoportokban.

4. csoport: az ide tartozó neologizmusok a szótőben megnevezett csoportot (például pártot, fórumot) említik, emlegetik (általában negatív kontextusban, gúnyolódva): ez az alcsoport hasonlít az előzőhöz; annyiban mégis más, hogy az itt szereplő szavak szótővében nem egy személy vagy jellemvonás, hanem egy nagyobb csoport (például párt vagy valakinek a szimpatizánsai) szerepelnek. Ebből a névből jön létre -(V)z képzővel az új ige. Ebbe a csoportba a következő példák sorolhatók:

- *fideszezik*: 'a Fideszt szidja, emlegeti szemrehányóan (a felújított, de menet közben meghibásodott metrókocsiban rekedve)'. *A zsúfolt kocsiban feszült hangulat volt, többen fideszezni, mészároslőrincezni, bezzeg a nyolcvanasévekbenezésisjobbvolt-ozni kezdtek.* (index.hu, 2017. jún. 23.)

- *Soros-maffiázik*: 'Soros György nevéhez kapcsolódóan állítólagos maffiatevékenységet emleget'. *Soros-maffiázva, moszkvázva értékelt Orbán a nemzeti konzultációt.* (index.hu, 2017. jún. 12.)

5. csoport: az ebbe a csoportba tartozó neologizmusok esetében a megnyilatkozó a szótóban megnevezett földrajzi helyet (várost) emlegeti (általában negatív kontextusban, gúnyosan).

A következő példák tartoznak ebbe a csoportba:

- *elbrüsszelezi magát*: ez az alakulat azért érdekes, mert azon túl, hogy az ige -(V)z képzővel jött létre a *Brüsszel* szótóból, egy visszaható névmás is kapcsolódik hozzá. Az így létrejövő

- *el...i magát* az olvasóban felidézheti akár az *eltüszszenti magát*, *elszólja magát*, akár a negatívabb *elkáromkodja magát* kifejezéseket is. A neologizmus jelentése mindenesetre utóbbira enged asszociálni: 'Brüsszel nevét negatívan emlegeti'. *Manchester terror: Kósa elbrüsszelezte magát.* (index.hu, 2017. máj. 23.)

(Ennél a neologizmusnál érdemes megjegyezni, hogy van példa más, grammatikai felépítését tekintve hasonló, igekötőt is tartalmazó, -ódik képzővel létrejött, erős jelentéssűrítéssel bíró alakulatra is az internetes nyelvből: egy bulvártémákat tárgyaló oldalon jelent meg az *összepalvinozódik* szó, a következő jelentésben: 'Palvin Barbara modell nagyon sok fotón, különböző ruhákban szerepel ugyanazon a napon Cannes-ban'. *Cannes menthetetlenül összepalvinozódott.* [velvet.hu, 2017. máj. 25.]

- *moszkvázik*: ez az ige a fentiekben egyszer már említett mondatban jelent meg, jelentése: 'Moszkvát emlegeti (az idézett cikkben a miniszterelnök negatív kontextusban említi Moszkvát)'. *Soros-maffiázva, moszkvázva értékelte Orbán a nemzeti konzultációt.* (index.hu, 2017. jún. 12.)

6. csoport: a szótóban megnevezett (és összetett szóként egybeírt) megnyilatkozást hangoztatja. A gyűjtött neologizmusok között egyelőre egyetlen ilyen példa található:

- *Bezzeg a nyolcvanasévekben ezisjobbvolt-ozik*: ez a kifejezés már szerepelt egy fentebb idézett mondatban. Érdekessége, hogy egész mondatnyi egységet sűrít (részben egybeírva) és lát el igeképzővel, így érzékelteti az elromlott metrón rekedt utasok felháborodását, illetve a „Bezzeg a nyolcvanas években ez is jobb volt!” felkiáltás valószínűsíthető ismételtetését. *A zsúfolt kocsiiban feszült hangulat volt, többen fideszeszni, mézároslőrincezni, bezzeg a nyolcvanasévekben ezisjobbvolt-ozni kezdtek.* (index.hu, 2017. jún. 23.).

Összegzés, kitekintés

A jelen tanulmány napjaink magyarnyelv-használatában – elsősorban az internetes felületeken, weboldalakon megtalálható – -(V)z képzővel létrejött neologizmusok szemantikáját és stilisztikai jellemzőit vizsgálta.

Az elemzett példákban is jól látszik, ezek a szavak használatukat tekintve gyakran a közélet és/vagy a politika nyelvéhez kapcsolódnak. Stílusukat tekintve sok esetben ironikusak, hiszen a keletkező igéknek éppen a gyakoriságot (ismételt cselekvést) kifejező voltak hangsúlyozódik annak ellenére, hogy olyan szótöveget tartalmaznak, amelyből általában nem szokás a fenti módon igét képezni (de természetesen lehet, hiszen nagyon is termékeny képzési módról van szó). Felmerülhet, hogy ilyen módon a grammatikai szerkezet jellegzetessége – 'valaki -(V)z(ik) valamit' – erős hatással van a jelentésre és a neologizmus stílusára is, így néhány, e sorba tartozó sajtónyelvi példa megismerése után a befogadó már jó eséllyel felismeri: iróniáról (esetleg gúnyról), illetve esetenként bosszantó/unalmas/kellemetlen cselekvésről van szó ezeknek a szavaknak a használatakor, megjelenésekor.

A fentiek igazolásához a jövőben további példák gyűjtésére, valamint elemzésekre, empirikus adatgyűjtésre (például kérdőíves felmérésre) van szükség: célszerűnek tűnik a befogadói folyamatok vizsgálatához (például az ironia felismerésének kérdéséhez), valamint a szokatlan szemantikájú, de szabályos, produktív képzési móddal létrejött alakulatok elemzéséhez nyelvhasználóktól származó adatok, válaszok gyűjtése. Ez a témához kapcsolódóan a jövőbeli feladatok egyike.

Irodalom

- Benczes Réka. 2014. Ami rímel, az stimmel: Az alliteráció és a rím szerepe a neologizmusokban. In *Nyelv, társadalom, kultúra: interkulturális és multikulturális perspektívák I–II. A XXIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus (ELTE BTK Budapest, 2013. március 26–28.) előadásaiból készült tanulmánykötet*, szerk. Ladányi Mária, Vladár Zsuzsa, Hrenek Éva. 109–114. Budapest: MANYE–Tinta Könyvkiadó.
- Keszler Borbála. 2000. A szóképzés. In *Magyar grammatika*, szerk. Keszler Borbála. 307–320. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő. 2002. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kövecses Zoltán – Benczes Réka. 2010. *Kognitív nyelvészet*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Ladányi Mária. 2007. *Produktivitás és analógia a szóképzésben: elvek és esetek*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. I. Theoretical Prerequisites*. Stanford: California, Stanford University Press.
- Lehrer, Adrienne. 2003. Understanding Trendy Neologisms. *Rivista di Linguistica* 15 (2): 369–382.
- Sólyom Réka. 2014. *A mai magyar neologizmusok szemantikája. Nyelvtudományi Értekezések* 165. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Szabó Zoltán. 1993. (1961) A szóképzés stilisztikai minősítéséhez. In *A mai magyar nyelv (cikk- és tanulmánygyűjtemény)*, szerk. Keszler Borbála. 352–369. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Tolcsvai Nagy Gábor. 2013. *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe*. Budapest: Osiris Kiadó.

Internetes források

http://index.hu/kultur/2013/07/15/arnyszinhaz_casting/ (2013. júl. 15.)

http://velvet.hu/gumicukor/2015/12/12/barbra_streisand/ (2015. dec. 12.)

<https://24.hu/light/2014/08/22/spargazva-jegesvodrozott-van-damme-lanya/> (2014. aug. 22.)

<http://criticalmass.hu/blogbejegyzes/20110406/ellenoriztessek-biztonsagos-oldaltav-betartasa> (2011. ápr. 06.)

<http://portalmix.hu/hir/71606/10--10-millioval-tamogatja-a-kormany-a-3-gyermeket-vallalokat> (2015. dec. 18.)

http://index.hu/belfold/2017/11/07/ciganybunozni_akart_a_jobbikos_de_annyira_elszoktak_mar_tole_hogy_hulyet_csinalt_magabol/ (2017. nov. 07.)

http://index.hu/sport/futball/2017/07/11/tolisso_bemutatas/ (2017. júl. 11.)

http://index.hu/belfold/2016/02/11/milyen_festmenyt_habonyozzunk_az_index_falaira/ (2016. febr. 11.)

http://index.hu/belfold/2017/06/23/metrokaosz_lincshangulattal_a_nyugatinal/ (2017. jún. 23.)

http://index.hu/belfold/2017/06/12/parlament_juni_12_orban_viktor/ (2017. jún. 12.)

http://index.hu/belfold/2017/05/23/manchesteri_terror_kosa_elbrusszelezte_magat/ (2017. máj. 23.)

http://velvet.hu/gumicukor/2017/05/25/cannes_menthetetlenul_osszeparvinozodott_galeria/?utm_source=index.hu&utm_medium=doboz&utm_campaign=link (2017. máj. 25.)

Reka SOLJOM

SEMANTIKA I STILISTIKA NEOLOGIZAMA NOVINSKOG JEZIKA, NASTALI POMOĆU SUFIKSA ZA GRAĐENJE REČI -(V)Z

Ovaj rad analizira semantiku i stilistiku neologizama nastali pomoću sufiksa za građenje reči -(V)z. Pored prikazivanja tekstualnog konteksta posmatranih glagola, ukratko se proučava i njihova gramatička struktura, kao i uticaj njihove stilistike na jezik (prvenstveno jezik interneta). Ovo istraživanje deli posmatrane neologizme po značenju. Teoriju nadopunjuju stvarni primeri glagola koji su prikupljeni tokom proteklih godina: pomoću citata, odnosno semantičkih grupa dobijamo uvid u one tipične semantičke procese, pomoću kojih pojave današnjice postaju slikovite i sažete.

Ključne reči: neologizmi, sufiks za građenje reči -(V)z, jezik publicistike, semantičke karakteristike, stilističke karakteristike.

Réka SÓLYOM

**ON THE SEMANTIC AND STYLISTIC FEATURES OF
PRESENT-DAY HUNGARIAN NEOLOGISMS WITH -(V)Z SUFFIX
IN THE PRESS**

The paper analyses the semantics of some Hungarian verbal neologisms formed by -(V)z verbal suffix. Besides the analysis of the context in which the verbs occur, the paper examines the grammatical structure and the stylistic impact of these neologisms that principally occur in internet language. Typical groups are distinguished based on the meaning of the analysed verbs. During the analysis, real sentences from internet language are cited and thus with the help of citations and semantic grouping, typical processes of meaning construal (with the help of which language users can compress phenomena of present-day events into linguistic expressions) can be sketched.

Keywords: neologism, -(V)z suffix, semantics, stylistics, internet language.